

ברית המילה כביטוי של פסיכוזה קהילתית

יוסי נחושתן*

1. הקדמה. 2. נטל ההוכחה והשכנוע. 3. הטעמים לביצוע ברית המילה. א. טעם ראשון: הקשר בין ברית המילה לבין רוחניות, חינוך ולימוד תורה. ב. טעם שני: כך ציווה האל ג. טעם שלישי: התבדלות והסתגרות קהילתית. ד. טעם רביעי: יתרונות רפואיים. ה. טעם חמישי: להיות כמו כולם ו. טעם שישי: מסורת (או: על הקשר בין כלבים, נשים ותינוקות). 4. ישועה ממקום לא צפוי. 5. והוא לפני סיום: ברית המילה כביטוי של פסיכוזה קהילתית. 6. מילת סיום על המילה – ועל דת ומדינה.

1. הקדמה

כשהוצע לי על ידי מערכת כתב העת "המשפט ברשת: זכויות אדם" לכתוב תגובה קצרה על החלטת בית הדין הרבני לחייב אם למול את בנה, התעוררו אצלי רגשות מעורבים. מצד אחד, איני נוהג לכתוב דברים מובנים מאליהם. לטעמי – ועד שמדע הרפואה יוכיח אחרת – מובן מאליו שברית המילה הוא נוהג פסול כפי שמובן מאליו שאונס, תקיפה, גנבה וכיוצא באלה הן פעולות פסולות בדרך כלל, בין אם הן נעשות מטעמים דתיים ובין אם לאו. מצד שני, במציאות הישראלית-יהודית-פסיכוטית, אין זה מובן מאליו שברית המילה היא דבר פסול מעיקרו. משום כך, החלטתי לכתוב כמה דברים שצריכים להיות מובנים מאליהם אך אינם מובנים מאליהם כלל וכלל.

* מרצה וראש התכנית לתואר שני ב"זכויות אדם, גלובליזציה וצדק", בית הספר למשפטים, אוניברסיטת קיל, אנגליה; עמית מחקר, אוניברסיטת אוקספורד (Worcester College).

ברית המילה כביטוי של פסיכוזה קהילתית

ראשית הפרשה בבית הדין הרבני האזורי נתניה,¹ שכפה על אם למול את בנה, לאחר שזו סירבה לעשות כן בניגוד לרצון בן-זוגה, ואף קבע כי האם תשלם 500 ש"ח קנס בגין כל יום שבו לא תקיים את פסק הדין. המשך הפרשה בבית הדין הרבני הגדול² שאישר את פסק הדין האמור, וסופה (הזמני?) צפוי להיקבע בקרוב בבית המשפט העליון. אף שהשאלה המשפטית במקרה זה נוגעת לסמכות של בית הדין הרבני לדון בשאלת ברית המילה במסגרת הליך גירושין, עניינה של רשימה זו אינו פלפול משפטי על סמכויות בית הדין הרבני אלא עניין ברית המילה בכללו. הדיון בברית המילה ייעשה על רקע פסיקות בתי הדין הרבניים במקרה שלפנינו, אך לא יתמצה רק בכך.

תחילה אדון בשאלת נטל ההוכחה. אמשיך בתיאור הטעמים המקובלים לביצוע ברית המילה – ואעשה כמיטב יכולתי להפריך את כל הטעמים כולם. בשל מגבלת המקום, לא אדון בכל הטעמים שהובאו במהלך הדורות להצדקת ברית המילה. אתמקד בטעמים שהוזכרו בפסיקות בתי הדין הרבניים ובכמה טעמים מרכזיים נוספים. לא יפורטו במאמר עילות משפטיות להטלת איסור מפורש על ביצוע ברית המילה או לאכיפת איסור משתמע כזה. עיקר הדיון יתמקד בטעמים מוסריים ואחרים התומכים בביצוע ברית המילה – והשוללים אותה. אסיים בהערכה נוגה של המצב החברתי הקיים היום בישראל בעניין זה.

2. נטל ההוכחה והשכנוע

מקום שבו הוריו של ילד חלוקים ביניהם בשאלה אם למול את בנם בגיל שמונה ימים, אחד מהשניים חייב לגבור. אין זו בעיה המאפשרת פשרה. במצב דברים כזה, שבו גורלו של פעוט נתון להכרעה, צד שלישי ניטרלי חייב להחליט מה יהא מנגנון קבלת החלטות. הצד השלישי הוא המדינה – באמצעות החוק. החוק יכול לקבוע שבמצבי אי-הסכמה – תבוצע מילה – או שלא תבוצע. החוק יכול לקבוע שבעל סמכות ניטרלי יחליט בכל

¹ תיק (אזורי נתניה) 837458/2 פלוני נ' פלונית (פורסם בנבו, 29.10.2013).
² ערעור (גדול) 961861/1 פלונית נ' פלוני (פורסם בנבו, 21.11.2013) (להלן: עניין פלונית (ערעור)).

מקרה לגופו. בהיעדר חקיקה בישראל, נדמה שאין מנוס מהחלטה שיפוטית. בבית המשפט ינסה כל צד לשכנע בצדקתו. בשלב זה עולה שאלת "נטל ההוכחה" או "נטל השכנוע". ישנן שלוש אפשרויות: לפי האחת, בררת המחדל היא ביצוע מילה. על המסרב מוטל הנטל לשכנע מדוע אין לבצעה. לפי האפשרות השנייה, בררת המחדל היא שאין לבצע מילה. על המבקש לבצעה מוטל הנטל לשכנע מדוע יש לבצעה. לפי האפשרות השלישית, אין בררת מחדל. על כל צד להביא את טעמיו – ועל בית המשפט לפסוק לטובת זה שטעמיו חזקים יותר.

בית הדין הרבני האזורי קבע כי "ברית מילה היא פעולה כירורגית סטנדרטית הנערכת בכל ילד יהודי, ולכן כאשר אחד מההורים דורש זאת, אין הצד השני יכול לעכב בידו אלא לאחר שיוכח שהדבר מסוכן מבחינה רפואית".³ בהתחשב בזהות הכותבים המסקנה אינה מפתיעה. בהתחשב בזהות הכותבים גם הכשלים בהנמקה אינם מפתיעים. המילים "פעולה כירורגית סטנדרטית הנערכת בכל ילד יהודי" מתארות מצב דברים קיים, לא מצב דברים ראוי – ומהקיים לא ניתן ללמוד על הראוי. יש צורך בטעמים נוספים. העובדה שברית המילה היא "פעולה כירורגית סטנדרטית", היינו כזו הנערכת (כמעט) בכל ילד יהודי, אינה הופכת את הפעולה לרצויה או למותרת. ישנם מקומות שבהם כריתת איבר המין הנשי היא "פעולה כירורגית סטנדרטית".⁴ במקומות אחרים אונס נשים הוא "פעילות מינית סטנדרטית". בגרמניה הנאצית השמדת יהודים הייתה "פעילות השמדה סטנדרטית". לא די בכך כדי להפוך פעולות אלה לקבילות מבחינה מוסרית. "כך עושים כולם" הוא לא טעם מוסרי קביל, אלא במקרים נדירים. הטעמים לראיית ברית המילה כבררת המחדל במקרה של מחלוקת בין ההורים צריכים להימצא

³ עניין פלוני, לעיל ה"ש 1, פס' 1 לפסק הדין. בית הרבני הגדול קיבל, כמובן, עמדה זו.
⁴ Jaimee K. Wellerstein, *In the Name of Tradition: Eradicating the Harmful Practice of Female Genital Mutilation*, 22 LOY. L.A. INT'L & COMP. L. REV. 99, 109 (1999); Patricia A. Broussard, *Female Genital Mutilation: Exploring Strategies for Ending Ritualized Torture; Shaming, Blaming, and Utilizing the Convention against Torture*, 15 DUKE J. GENDER L. & POL'Y 19, 29 (2008).

ברית המילה כביטוי של פסיכוזה קהילתית

במקום אחר. טעמים אפשריים כאלה יתוארו מיד – ויפרכו מיד, אך בשלב הראשוני של קביעת נטל ההוכחה יש לנסות ולהתנתק מהשקפת עולם כזו או אחרת ולתאר דברים כהווייתם: ברית המילה גורמת נזק וכאב עצום לתינוק. זו נקודת המוצא. גם הרמב"ם קבע בצורה מפורשת ש"הנזק הגופני הנגרם לאיבר זה הוא המטרה המכוונת" וכי אין מדובר ב"שריטה בשוק או כוויה בזרוע, אלא דבר שנחשב קשה מאוד מאוד"⁵. ברית המילה היא הליך כירורגי מכאיב ביותר ולא נטול סיכונים, הנעשה במי שאינו יכול להביע את דעתו בנוגע אליו ואינו יכול להתנגד לו. כל אדם חייב להסכים לנקודת המוצא הניטרלית הזו, תהא השקפתו אשר תהא. ואם זו נקודת המוצא, כל אדם בר-דעת חייב להסכים שמי שמבקש לבצע הליך כירורגי מכאיב ביותר בחסר ישע – עליו מוטל הנטל לשכנע שההליך האמור מוצדק. בטעמים להצדקת ההליך יש לדון בנפרד – וכאן השקפת העולם היא חשובה. האדם הדתי והאדם החילוני הלא-ביקורתי ימצאו מן הסתם טעמים למכביר לביצוע ברית המילה. אבל הם צריכים למצוא טעמים. הם צריכים לשכנע – ומדי פעם לשכנע מחדש. ואם שישה רבנים-דיינים בבית דין רבני אינם מצליחים להבין תובנה פשוטה זו, אפשר לנסח במילים פשוטות אף יותר: מי שרוצה לחתוך את איבר המין של תינוק בן שמונה ימים (לרוב, ללא הרדמה) צריך לשכנע שיש טעמים חזקים התומכים בכך.

3. הטעמים לביצוע ברית המילה

⁵ הרמב"ם, מורה נבוכים, חלק שלישי מ"ט מ"ט (מהדורת ההוצאה לאור אוניברסיטת תל-אביב, יהושע שוורץ תרגם והעיר).

הטעמים לביצוע ברית המילה הם רבים ולעתים אף סותרים.⁶ אף לא אחד מהם בנפרד וכולם יחדיו, אינם עומדים במבחן הביקורת וההגיון.

א. טעם ראשון: הקשר בין ברית המילה לבין רוחניות, חינוך ולימוד תורה

כה אמר בית הדין הרבני האזורי בעניין זה:

“לברית המילה יש השפעה רוחנית מהותית ומכרעת לבנינו הרוחני והחינוכי של כל יהודי שנולד לאם יהודייה ... אפילו חכם שבמלכותך, וזקן בן מאה שנה אינו יכול ללמוד תורה אם אינו מל [...] מי שהוא ערל יהיה לו מניעה ומחסום רוחני ללמוד ולהבין את התורה לאמיתתה [...] כל יסוד בניין חינוכו של הקטין תלוי ועומד הוא בברית המילה.”⁷

להלן חמישה דברים מובנים מאליהם:

ראשית, בית הדין טוען כאן טענות עובדתיות מובהקות (“מי שהוא ערל יהיה לו מניעה ומחסום רוחני ללמוד ולהבין את התורה לאמיתתה”). הוא עושה זאת מבלי להסתמך על נתונים, ממצאים או מחקרים כלשהם. היכן המחקר שקבע שיכולתו של ערל ללמוד תורה ולהבינה לאמיתתה אינה שקולה ליכולתו של הנימול? היכן הממצאים שיוכיחו זאת? לא ניתן לכתוב פסק דין על סמך טענות עובדתיות שאינן נתמכות ולו בקצה קצהו של ממצא עובדתי. בני בן השלוש טוען מדי פעם בלהט שיש נמר בחדר שלו. אין לו הוכחות לכך אך הדבר אינו מונע ממנו לטעון זאת, להאמין בכך ואף להתנהג בהתאם. מה שמותר לבני בן השלוש אינו מותר לדיינים בבית משפט. הם צריכים לתמוך טענות עובדתיות בעובדות.

⁶ לדיון במספר הצדקות והתנגדויות, ראו Abbie J. Chessler, *Justifying the Unjustifiable: Rite v. Wrong* 45 BUFFALO L. REV. 555 (1997); Dena S. Davis, *Male and Female Genital Alteration: A Collision Course With The Law?*, 11 HEALTH MATRIX 487 (2001).

⁷ עניין פלוני, לעיל ה"ש 1, פס' 3 לפסק הדין. חלק מהאמירות הן ציטוטים מעמדות של אחרים.

ברית המילה כביטוי של פסיכוזה קהילתית

שנית, באופן פרדוקסלי, דווקא דיינים דתיים, בבית דין דתי, במדינה שנתפסת על ידם כמדינה יהודית, הצליחו להוציא תחת ידם טקסט המלעיג את היהדות הדתית ונדמה שאפילו מבזה אותה. צא ולמד: כל בניינו הרוחני והחינוכי של הילד היהודי – ומכאן של העם היהודי כולו – תלוי ועומד לא על מעשים טובים, לא על "ואהבת לרעך כמוך", לא על העצמה האינטלקטואלית הטמונה בטקסטים יהודיים ולא על אלפי שנות יצירה ותרבות יהודית – אלא על קצה קצהו של איבר המין של עוללים יהודים בני שמונה ימים. אלפי שנות ציוויליזציה ותרומה למחשבה העיונית של האנושות המודרנית תלויים כולם באורך איבר המין של בני העם הנבחר – ובצורתו. העגלה היהודית-דתית מעולם לא הייתה ריקה ועלובה כל כך. ארון הספרים היהודי-דתי התרוקן באחת מספריו ובמקומם נמצא שורות שורות של איברי מין זכריים-יהודים-גאים-נימולים. הנרטיב המוצע של בית הדין הרבני האזורי הוא כל כך מופרך ומטופש עד שהוא משאיר את הקורא המשכיל והנאור נבוך וחסר אונים. בית הדין הרבני הגדול החרה והחזיק אחרי בית הדין הרבני האזורי וקבע כי "מצוות מילה היא אחד היסודות שנבדלנו משאר העמים ובביטולה ח"ו אין שום הבדלה לעם ישראל בארצו משאר העמים".⁸ לא התרבות, לא השפה העברית, לא ההיסטוריה המשותפת, לא שותפות הגורל – דבר לא מבדיל את עם ישראל בארצו משאר העמים מלבד איבר המין השונה. בשולי הדברים ניתן להוסיף שנראה שפרח מזכרונם של הדיינים המלומדים שגם המוסלמים מלים את בניהם. ואולי מעז ייצא מתוק. שהרי, אם אי-שמירת מצוות ברית המילה מבטלת את ההבדל היחיד או העיקרי בין ישראל לעמים אחרים, אזי לוגיקה פשוטה מחייבת את המסקנה שאם יהודים ומוסלמים כאחד מלים את בניהם, אין למעשה הבדל מהותי בין יהודים לבין מוסלמים. משכך, אולי אחוות נימולים תהווה את הבסיס לשלום במזרח התיכון המסוכסך. בהקשר זה, ובשולי שולי הדברים, יהודים ליברלים-הומניסטים ישמחו לאמץ אמירה מופרכת-משעשעת אחרת של בית הדין הרבני הגדול, שלפיה "גם

⁸ עניין פלונית (ערעור), לעיל ה"ש 2.

ירושת הארץ מותנית בזה שעם ישראל ישמור על קיום הברית מילה.⁹ משמע, די בכך שחלק ניכר מהיהודים בישראל (או בעולם?) יפסיקו להתעלל בעוללים בני שמונה ימים כדי לשלול את התביעה היהודית לשליטה בשטחים הכבושים (מכיוון שחלק אחר בעם היהודי ימשיך למול את בניו, העם היהודי יוכל לטעון לזכות היסטורית-דתית רק בגבולות הקו הירוק. מידת הזכות לרשת הארץ כמידת השמירה על מצוות ברית המילה). והנה מצאנו נוסחת פלא לחלוקת ארץ ישראל ההיסטורית ולשלום בימינו במזרח התיכון. הדרך ל"שלום עכשיו" עוברת ב"ערלה עכשיו" – והכול לפי בית הדין הרבני הגדול.

שלישית, גם אם נניח שקיים קשר בין המילה לבין לימוד תורה, וגם אם נניח כי "הסרת הערלה מכשירה את נפשו הרוחנית לקבלת עול מלכות שמים וללימוד תורת ה' ומצוותיו",¹⁰ מתעוררת שאלה יסודית שלא ניתן לדון בה לעומקה במסגרת זו: מה עניינו של בית דין דתי במדינה שאינה תאוקרטית לכפות על אם שאינה דתייה (גם האב העיד על עצמו שהוא חילוני) למול את בנה כפעולת הכנה "לקבלת עול מלכות שמים וללימוד תורת ה' ומצוותיו"? כל אדם דתי המתנגד לכפייה דתית ברשות הפרט – ומכבד את רצונו ואת זכותו של האחר לנהל אורח חיים שאינו דתי, חייב לדחות את הטעם הזה לביצוע ברית המילה. אגב, בית הדין הרבני הגדול לא עצר כאן. במהלך הדיון שאלה האם את הדיינים שאלה שלדעתה הייתה אמורה לחזק את עמדתה. האם שאלה: "נניח שבעל מגיע לביה"ד ורוצה לאסור עליה לעשות הפלה, האם בעצם העובדה שיש תביעה לגירושין הוא יכול לכרוך את זה וביה"ד יכול למנוע?".¹¹ תשובת בית הדין הייתה קצרה ומאירת עיניים: "בהחלט כן". קשה לחשוב על טעם חזק יותר להפרדת הדת – והדיינים הדתיים – מהמדינה.

רביעית, בכל הרעש והמהומה של ההנמקה המופרכת הזו לביצוע ברית המילה, נשכחה שאלה קטנה ומציקה – אולי אף כואבת: למה דווקא באיבר המין? מה טמון

9 שם.

10 עניין פלוני, לעיל ה"ש 1, פס' 2 לפסק הדין.

11 עניין פלונית (ערעור), לעיל ה"ש 2.

ברית המילה כביטוי של פסיכוזה קהילתית

דווקא בערלה הסוררת שמונע מבעליה להגיע לשלמות רוחנית, להבין תורה לאמיתתה ולהתחנך על ברכי תורת ישראל? אין בטקסט התנכ"י המצווה על המילה הסבר כלשהו לבחירה דווקא בערלה בהקשר זה – ובכלל. ניתן למצוא בכתיבה מאוחרת לתנ"ך הסברים אחרים לצורך בחיתוך ובפריעת הערלה, ולכך נגיע בהמשך, אך לא מצאתי תחילת קצהו של קשר סיבתי, משמעות סמלית או אירוע היסטורי קדום המקשר בין קיום הערלה לבין היעדר היכולת להגיע לשלמות רוחנית או להבין תורה לאמיתתה. באותה מידה יכלו הכתובים לצוות על כריתת תנוך האוזן או קצה החוטם – והנמקת בתי הדין הדתיים לא הייתה משתנה, מלבד החלפת המילה "ערלה" ב"תנוך האוזן" או "קצה החוטם".

חמישית, עוד נשכח בכל מהומת ההנמקה המופרכת פלח אוכלוסייה קטן וזניח – הנשים היהודיות. למדנו מפי שישה דיינים בבתי דין רבניים של מדינה שאינה מבחינה שיצאה מדעתה, שללא קצירת איבר המין הגברי לא תהא תקומה לעם היהודי. בניו לא יגיעו לשלמות רוחנית, לא ידעו תורה לאמיתתה ועולמם החינוכי ייחרב. אך מה לגבי בנות העם היהודי? האם הן נולדות מושלמות כך שאין כל צורך לחתוך בבשרן הענוג כדי שיגיעו לשלמות רוחנית, ידעו תורה לאמיתתה ולא יצאו לתרבות רעה? האם הן כה חסרות תקנה שגם אם נחתוך מגופן מכל הבא ליד לא יוכלו הן לעולם להגיע לשלמות רוחנית ולדעת תורה לאמיתתה? או שמא יש לשקול ולבצע את זו המכונה "מילת נשים" בפעוטות בנות שמונה ימים כדי לאפשר להן להגיע למחוזות רוחניים, חינוכיים ותורתיים השמורים כיום לגברים בלבד? לדיינים הפתרוניים.

ראיית ברית המילה כאקט תרבותי-רוחני הוצעה במאמר מעניין שכתב חיים מאיר נריה. נריה תוקף את התפיסה המערבית – ובעיקר הגרמנית – המקדשת את הזכות לשלמות הגוף ואת הגוף בכלל.¹² לדעתו, ההתנגדות האירופאית לברית המילה היא ביטוי ל"פוליטיקת גוף כפייתית". נריה סבור כי פוליטיקת הגוף היהודית היא התשליל

¹² חיים מאיר נריה "באירופה דורשים גוף מושלם" הארץ – דעות 5.11.2013 www.haaretz.co.il/opinions/.premium-1.2156816

של פוליטיקת הגוף הגרמנית-נאצית (לדבריו "בעוד שהשיח הנאצי עצמו מושתק, הגרמנים חורתים את השיח הזה בגופם" – וזאת באמצעות התערטלות בפומבי וסגידה ל"גוף הלבן"). לגישתו, "פוליטיקת הגוף היהודית היא פגיעה ושברירית הרבה יותר. היא מציעה אלטרנטיבה תרבותית רוחנית שאינה מעמידה את הגוף במרכז השלמות האנושית [...] בשונה מהגוף המושלם, הגוף הנימול מכריז על פגיעותו". הטענה אכן מעניין אך לא משכנע. למעשה, נריה, בכישרון רב, הופך את היוצרות. צריך הרבה דמיון ומידה לא מבוטלת של הכחשה כדי לראות בברית המילה "אלטרנטיבה תרבותית רוחנית שאינה מעמידה את הגוף במרכז השלמות האנושית" ולראות דווקא בהעדפת שלמות הגוף – ולא בפגיעה מכוונת ואכזרית בו – "פוליטיקת גוף כפייתית". נריה מנסה לייפות את הנוהג הברברי של התאכזרות לתינוקות חסרי ישע – באמצעות פרשנות אישית לתכלית ברית המילה. גם אחרים עשויים להבין את ברית המילה בדרך זו אך באופן מעניין, שישה דיינים בבתי דין רבניים בישראל לא חולקים את הפרשנות הזו. בפרשה נשוא חיבור זה, בית הדין הרבני האזורי ציטט בהסכמה מתוך "ספר החינוך" וקבע כי "והעם הנבחר חפץ השם להשלים תכונתו, ורצה להיות ההשלמה על ידי האדם ולא בראו שלם מבטן, לרמוז אליו כי כאשר תשלום צורת גופו על ידו, כן בידו להכשיר צורת נפשו בהכשר פעולותיו".¹³ למען הסר ספק מוסיף בית הדין וקובע כי "הערלה היא חסרון בגופו של האיש הישראלי". בית הדין הרבני הגדול חזק דברים אלה וקבע כי "העם היהודי מאז ומעולם ראה בברית מעשה תיקון והשלמת מעשה הבריאה, ולא חלילה הטלת מום".¹⁴ אם כן, דווקא ברית המילה היא ביטוי לחתירה לגוף המושלם ולפוליטיקת גוף כפייתית. אכן, הגמל לא רואה את דבשתו והנימול לא מזהה את ערלת-לבו. טוב יעשו אלה המאשימים את הגויים בעוולות נוראיות כהתערטלות בפומבי בחופי רחצה ובאי-התאכזרות לתינוקות בני שמונה ימים – אם יתבוננו בלבם פנימה וימצאו צידוקים ענייניים לעוולותיהם שלהם.

¹³ עניין פלוני, לעיל ה"ש 1, פס' 3 לפסק הדין.
¹⁴ עניין פלונית (ערעור), לעיל ה"ש 2.

ברית המילה כביטוי של פסיכוזה קהילתית

ב. טעם שני: כך ציווה האל

אחד הטעמים האפשריים לקיום מצוות הוא היעדר טעמים אחרים מלבד העובדה שכך ציווה האל. לפי תפיסה דתית כזו, המזוהה במיוחד עם כתיבתו של ישעיהו ליבוביץ', היהדות מתגלמת בקיום המצוות – ומקיים המצוות מקיימן מתוך נקודת מוצא אמונית, שהיא, מטבעה, אינה ניתנת להנמקה, לביסוס או להפרכה. מתוך כך, את מצוות המילה יש לקיים משום שכך ציווה האל – ואין טעם רב לחקור ולדרוש בתכלית המצווה או בסיבה לקיומה.

כטעם התומך בברית המילה, "טעם קיום המצוות" הוא טעם חזק במיוחד וחלש במיוחד. הוא טעם חזק, משום שאם אדם אכן מאמין באמונה שלמה באל ובתורת ישראל – די בכך כדי לקיים את המצוות כולן. בה בעת, טעם קיום המצוות הוא טעם חלש במיוחד לביצוע ברית המילה, וזאת מכמה סיבות. ראשית, טעם זה אינו חל על מי שאינו מאמין. שנית, מכיון שהאמונה הדתית אינה ניתנת להנמקה ולביסוס, היא אינה יכולה לשמש בסיס לשיח משותף ואינה יכולה לנפק טעמים שעשויים לשכנע את הלא מאמין. שלישית, מכיון שהאמונה הדתית אינה ניתנת להנמקה ולביסוס ומכיון שהיא אינה יכולה לשמש בסיס לשיח משותף, טעמים דתיים אינם טעמים לגיטימיים להצדקת פעולות שלטוניות.¹⁵ האדם הפרטי רשאי להאמין בכל אשר יחפוץ ורשאי לפעול על סמך אמונות שאינן מבוססות – וכל עוד הוא לא גורם נזק לאחרים. המדינה, לעומת זאת,

15
למעט מהכתיבה העיקרית בעניין זה ראו BRUCE A. ACKERMAN, SOCIAL JUSTICE IN THE LIBERAL STATE 10–11 (1980); Thomas Nagel, *Moral Conflict and Political Legitimacy*, 16 PHIL. & PUB.AFF 215, 223–234 (1987); Robert Audi, *The Place of Religious Argument in a Free and Democratic Society*, 30 SAN DIEGO L.REV. 677, 690 (1993); Robert Audi, *Religion and the Ethics of Political Participation*, 100 ETHICS 386, 392–397 (1990); Joseph Raz, *Facing Diversity: The Case of Epistemic Abstinence*, 19 PHIL & PUB. AFF. 3, 41–46 (1990); Steven Gey, *Why is Religion Special? Reconsidering the Accommodation of Religion Under the Religion clauses of the First Amendment*, 52 U. PITT. L.REV. 75 (1990); Steven Gey, *When is Religious Speech not 'Free Speech'*, 2000 U. ILL. L.REV. 379 (2000).

אינה רשאית לפעול על סמך אמונות טפלות, או מתוך נקודת מוצא אמונית, שהיא, כפי שקבע בכנות ישעיהו ליבוביץ', אינה ניתנת להנמקה, לביסוס או להפרכה. אחד מסימני ההיכר של המדינה הליברלית הוא שהיא פועלת מכוח התבונה.¹⁶ היינו, מכוח שיקולים המבוססים על עובדות או על תפיסת מוסר שהאזרחים יכולים להבין את הגיונה, לדון באופן תבוני בהנחות המוצא שלה – ולהתווכח על משמעויותיה והשלכותיה. המדינה אינה יכולה לבסס את פעולותיה על הנמקה מהסוג של "כך ציווה האל", משום שלא ניתן להוכיח את קיומו של האל ומשום שהאמונה בו אינה ניתנת להנמקה, לביסוס או להפרכה, בדיוק כמו האמונה בפיות, במפלצות בארון או בסנטה קלאוס.

ג. טעם שלישי: התבדלות והסתגרות קהילתית

"טעם קיום המצוות" שתואר לעיל מציב בעיה עקרונית ועמוקה בפני האדם המאמין. המאמין שאינו יהיר חייב להשלים עם העובדה שישנן מצוות שהוא אינו מבין את תכליתן או שישנן מצוות שלא ניתן להבין את תכליתן – אך עדיין יש לקיימן. זו, למעשה, תמצית האמונה הדתית. עם זאת, המאמין המשכיל והביקורתי עומד לעתים נכון מול מצוות שעל-פניהן נדמות מטופשות או נעדרות תכלית (מי שאינו משכיל או אינו ביקורתי אינו מטריד את עצמו בזוטות שכאלה – ופשוט עושה את המצווה עליו מבלי להטריד את מוחו בתכליות ובסיבות). זו הסיבה שמאמינים משכילים וביקורתיים רבים מנסים להצדיק מצוות שעל-פניהן נדמות כחסרות תכלית תוך פנייה לטעמים "ניטרליים", כאלה שגם אדם לא דתי יכול להבינם.

כך, למשל, יהודים רבים, דתיים ושאנים דתיים, השומרים על דיני כשרות המזון, ממציאים יש מאין צידוקים לדיני הכשרות. "אסור לאכול בשר חזיר כי החזיר הוא חיה מלוכלכת" ידקלם שומר הכשרות, כאילו הפרה, התרנגולת והכבשה הן סמל לניקיון ולשמירה על היגיינה עצמית. "אסור לאכול בשר חזיר כי בתקופת התנ"ך בשר החזיר היה מתקלקל והייתה סכנה בריאותית באכילתו" ימשיך וידקלם השומר, מבלי

¹⁶ JOHN RAWLS, POLITICAL LIBERALISM 216–220 (1993).

ברית המילה כביטוי של פסיכוזה קהילתית

שימצא ולו מחקר אחד שמלמד שבשר חזיר מתקלקל מהר יותר מבשר עוף, כבש או בקר – או מסוכן לאכילה מהם. קשה לשומר המצוות, למסורתי ולחילוני השומרים על כשרות, להודות בכך שדיני כשרות המזון היהודיים הם שרירותיים לחלוטין, שהרי מה הקשר בין העלאת גירה ופרסות שסועות להיתר אכילה? ניסיונות שונים להסביר את התכלית העומדת בבסיס דיני הכשרות הסתיימו במסקנות מגוחכות.¹⁷ אין בדיני הכשרות הגיון תזונתי-בריאותי או כל הגיון אחר, הם אינם עקביים ולא ניתן להצדיקם מלבד בדרך אחת – הם נועדו ליצור קהילה מסוגרת ומבודדת. שמירה קפדנית על דיני כשרות מונעת משומר הכשרות להתארח אצל הגויים ולסעוד עמם – ומקשה על יהודים וגויים לסעוד במשותף מחוץ לביתם. היא מחייבת הקמת מערך קהילתי נפרד מקהילות אחרות. היא מבדילה בין יהודים לבין לא יהודים. במילים אחרות, דיני הכשרות עצמם הם שרירותיים במובן זה שיכלו לקבוע כל הגבלה אחרת בהקשר זה (איסור לאכול חיות שרצות יותר מהר מבני אדם, איסור לאכול חיות חומות, איסור לאכול חיות מתחיל באותיות מסוימות, ועוד כהנה וכהנה איסורים אויליים) אך הם אינם שרירותיים במובן זה שמטרתם היא ליצור קהילה מובחנת – ולהפריד בין יהודים ללא יהודים.

כך הדבר גם לגבי מצוות ברית המילה. בית הדין האזורי הכיר בכך כשקבע כי "ברית המילה היא השלט, היא האות וסימן ההיכר לזהות היהודית שיש לכל יהודי כאשר הוא, יהא מצבו הרוחני אשר יהא".¹⁸ בית הדין ציטט בהסכמה גם ממקורות אחרים שלפיהם "משורשי מצווה זו לפי שרצה השם יתברך לקבוע בעם אשר הבדיל להיות נקרא על שמו אות קבוע בגופם להבדילם משאר העמים בצורת גופם".¹⁹ תכלית

17 רבים טענו כי כל המאכלים האסורים "מזיקים לנפש היהודי ומטמטמים את הלב". אחרים טענו בעלמא לסיבות בריאותיות, מבלי להסתמך על ממצאים מדעיים. התורה הסבירה רק את האיסור על אכילת שרצים, וגם זאת בצורה עמומה: "אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השרץ ולא תטמאו בהם ונטמתם בם. כי אני ה' אלקיכם והתקדשתם והייתם קדשים, כי קדוש אני, ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ". ויקרא י"א 43-44. אין הסבר בתורה לאיסור על אכילת חיות טמאות אחרות.

18 עניין פלוני, לעיל ה"ש 1, פס' 3 לפסק הדין.

19 שם.

ההתבדלות נמצאת גם בטקסט התנ"כי עצמו שם נכתב "ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם".²⁰ ברית המילה היא אות, סימן היכר. גם הרמב"ם הכיר בכך כשכתב כי:

"יש במילה, לדעתי, עוד עניין אחר, חשוב מאוד, והוא שיהיה לכל בעלי דעה זאת – אני מתכוון למאמיני ייחוד השם – סימן אחד גופני משותף להם, ולא יוכל מי שאינו מהם לטעון שהוא מהם בעוד הוא זר. מפני שהוא עשוי לעשות זאת כדי להפיק תועלת, או כדי להתנקש בחיי בני דת זאת".²¹

תכלית ההתבדלות מבוססת גם בתהליך שעברה מצוות המילה, תהליך שאינו מוכר לרבים. הטקסט התנ"כי אינו מפרש מהי בדיוק המילה, היינו כיצד בדיוק יש לבצעה. יתרה מכך, הטקסט התנ"כי אף אינו קובע שיש למול את איבר המין. כל הנאמר בו הוא "ונמלתם את בשר ערלתכם" – והגבלת המצווה לבן זכר בלבד. כך או אחרת, מוסכם כי כוונת האל הייתה למול את ערלת איבר המין ולא את ערלת האוזן או השפתיים. נשארה פתוחה השאלה – מהי בדיוק המילה. מה היא בדיוק דורשת. העמדה המקובלת היא שעד המאה השנייה לספירה, המילה לא כללה את פריעת הערלה וחשיפה מוחלטת של העטרה (כיפת איבר המין), וזאת בשונה מהפרקטיקה המקובלת כיום.²² ההליך כלל את משיכת הערלה וחיתוכה מעבר לעטרה, כך שרק חלק קטן מהערלה נחתך ומרביתה נשארה ללא פגע – ובכל מקרה נשארה צמודה לעטרה ועוטפת אותה. מדובר בהליך כואב, אך במידה פחותה באופן משמעותי בהשוואה להליך המקובל כיום. אולם, החל מהמאה השנייה לפני הספירה ועד למאה השנייה לספירה, נפוץ בקרב יהודים רבים מנהג של "משיכת" הערלה, כך שאיבר המין יהא זהה בצורתו לאיבר המין של לא-יהודים,

20 בראשית יז 10.

21 מורה נבוכים, לעיל ה"ש 5.

22 ניסן רובין "משיכת הערלה ותקנת הפריעה" ציון נד 105 (התשמ"ט) ואני מודה לקארין ולדמן, סטודנטית בסמינריון שלימדתי בבית הספר למשפטים ע"ש שטריקס בשנת 2010, שהביאה לידיעתי את המאמר הזה.

ברית המילה כביטוי של פסיכוזה קהילתית

ובפרט – הנוצרים. חלק משכו את עורלתם כחלק מתופעת ההתייונות – ולאחר מכן – ההתנצרות; חלק משכו את עורלתם רק כשנראו עירומים בפומבי (למשל, בתחרויות ספורט בגימנסיון שנערכו לעתים בעירום); ואחרים עשו זאת מסיבות תועלתניות שונות (למשל, קבלת אזרחות הפוטרת מתשלום מס מיוחד).²³ משהתפשטה תופעת משיכת הערלה, איבדה ברית המילה את תכליתה – סימון היהודי כיהודי. רק אז הותקנה "תקנת הפריעה" שלפיה ברית המילה כוללת את הפעולה הקיצונית והמכאיבה הרבה יותר של פריעה-קריעה מוחלטת של הערלה וחשיפה של העטרה. הליך כזה אינו מאפשר את "משיכת" הערלה, שאינה קיימת יותר. כל תכליתה של תקנת הפריעה הייתה לתת ביהודים סימן בלתי-הפיך ולמנוע מהם להידמות ללא-יהודים.

לפיכך, התורה אינה מצווה על פריעה. במשך מאות רבות של שנים היהודים ששמרו על מצוות המילה לא פרעו את הערלה אלא הסתפקו בהליך מכאיב הרבה פחות. גם האדם הדתי יכול וחייב להודות שאין שום דבר קדוש בדרישת הפריעה ואין בפריעה כל טוב אינהרנטי. אין בפריעה (או במילה בכלל) סגולות רוחניות או משמעויות עמוקות מלבד סימון היהודי כיהודי למען ייבדל בצורתו מהאחר. אין הדבר שונה מהעניבה של "הצופים", המדים של החיילים או הכיפה של שומר המצוות. כל אלה נועדו להבדיל בני קבוצה אחת מהשאר, לא יותר ולא פחות. באופן ממוקד – לגבי הפריעה עצמה – אין מדובר אלא בגזירה אכזרית, מעשה ידי אדם – ולא בציווי אלוהי, שנועדה לענות על צורך חברתי-קהילתי-דתי בתקופה מסוימת בהיסטוריה של העם היהודי. כיום, לאחר אלפי שנות קיום; לאחר שבנים לעם היהודי זוהו ככאלה (ולעתים הופלו ונרצחו ככאלה) ללא קשר להיותם נימולים; לאחר שהוקמה מדינה לעם היהודי ולאחר התחבטויות הלכתיות ומשפטיות בשאלה "מיהו יהודי" (כמעט ללא אזכור שאלת ברית המילה) – חייבים היהודים הדתיים והחילוניים לבחון את שאלת המילה במבט מפוכח, נטול תסביכים גלותיים-פרנואידיים. מבט ביקורתי ותלוי הקשר היסטורי צריך להוביל

²³ לפירוט של מקורות רבים התומכים בכל האמור לעיל ראו אצל רובין, שם.

לחשיבה מחודשת על הצורך בהמשך ביצוע אקט כלשהו הפוגע באיבר המין של התינוק, ולכל הפחות לנטישה של הפרקטיקה הברברית במיוחד של פריעת הערלה.

חשוב לא להתבלבל בין תכלית הזיהוי לבין תכלית הזהות. מטרת ברית המילה היא לזהות את היהודי ככזה. אין הדבר הופך אותה בהכרח לחלק מהזהות המהותית היהודית. ודאי שהיא אינה יוצרת את הזהות היהודית. מדובר בעניין טכני. באמצעי להשגת מטרה ולא במהות. המטרה היא זיהוי והתבדלות. ברית המילה היא דרך אחת להשגת מטרה זו – ואם ניתן להשיג את המטרה בדרכים יעילות אחרות, יש לפחות לשקול זאת.

אם כל כך חשוב ליהודי להבדיל את עצמו מהלא-יהודים ואם התכלית של התבדלות פיזית-חיצונית היא העיקר, ניתן להשיגה בדרכים אחרות, אכזריות פחות. אפשר לחבוש כיפה. אפשר לענוד תליון עם סמל מגן דוד על הצוואר. אפשר לקעקע על המצח (בגיל מבוגר) כתובת האומרת "אני יהודי". אפשר לחשוב גם על דרכים אחרות. לא חייבים לגרום כאב בלתי-נסבל לתינוקות בני שמונה ימים.

ד. טעם רביעי: יתרונות רפואיים

כאמור לעיל, הפרקטיקה של פריעת הערלה באה כדי למנוע מהיהודים למשוך את עורלתם ובכך להידמות ללא-יהודים. אין כל אזכור במקורות לטעמים רפואיים שעמדו בבסיס ההחלטה לשנות את פרקטיקת המילה כך שתכלול את פריעת הערלה. אולם, ההסבר וההקשר ההיסטורי נשכחו או הושכחו עם הזמן, וכל שנותרה היא דרישה עלומה ובלתי-מוסברת לחתוך באיברי המין של תינוקות חסרי ישע. כפי שצינתי לעיל, מאמינים ולא מאמינים מנסים לעתים למצוא צידוקים רציונליים לפעולות מטופשות, לא רציונליות ואכזריות שהשתרשו בתרבותם. כאן נכנס מדע הרפואה לשיח על ברית המילה. בקצה האומר, נדמה שלפי הידע הרפואי העדכני, המסקנה המקלה ביותר עם ברית המילה היא שאין בדינו ממצאים חד-משמעיים.

ברית המילה כביטוי של פסיכוזה קהילתית

בשנת 2012 פרסם ה-American Academy of Pediatrics (AAP) את

עמדתו העדכנית בעניין זה.²⁴ לפי ה-AAP, היתרונות הרפואיים שבמילת תינוקות עולים על הסיכונים האפשריים העולים מההליך. עם זאת, ה-AAP קובע שהיתרונות הרפואיים האמורים אינם משמעותיים דיים כדי להצדיק מילת תינוקות באופן גורף. מבין כל העמדות הרפואיות המוסדיות-רשמיות בנוגע לברית המילה, זו כנראה העמדה הרפואית האוהדת ביותר שפורסמה אי-פעם – ואפילו עמדה זו היא מסויגת ואף בעייתית.

ראשית, המסקנה שלפיה "היתרונות הרפואיים שבמילת תינוקות עולים על הסיכונים האפשריים העולים מההליך" מטעה משום שהיא מתייחסת רק לסיכונים-סיכונים מיידים הטמונים בהליך הכירורגי של המילה. היא מתעלמת מהנזקים המאחרים הנגרמים לנימול – ולמי שמקיימת יחסי מין עם נימול – גם אם ההליך הכירורגי הושלם בהצלחה. היינו, אין כאן "מאזן נזק" מלא השוקל את היתרונות הרפואיים שבמילה מצד אחד, מול מכלול הנזקים הוודאיים והאפשריים הנגרמים מההליך מצד שני. מלבד הסיכונים שבהליך עצמו ישנם נזקים הנגרמים מעצם הליך המילה, גם אם ההליך היה תקין. אחד מאלה הוא הפחתה משמעותית של ההנאה מחיי המין בקרב הנימול ושותפתו כאחד.²⁵ ניתן למצוא גם הודאה דתית-יהודית בכך. כך, למשל, קבע הרמב"ם, כי המטרה העיקרית של ברית המילה היא:

New Evidence Points to Greater Benefits of Infant Circumcision, But Final Say is Still Up to Parents, Says AAP, AAP (27 Aug, 2012)
<http://www.aap.org/en-us/about-the-aap/aap-press-room/pages/New-Benefits-Point-to-Greater-Benefits-of-Infant-Circumcision-But-Final-Say-is-Still-Up-to-parents-Says-AAP.aspx>

24

אף שישראל היא מקרה מבחן מצוין בנושא זה בשל התופעה של מהגרים לא נימולים מברית-המועצות לשעבר, הבוחרים לבצע ברית מילה לאחר הגירתם לישראל, כמעט ואין בישראל מחקרים רפואיים בנושא זה. עם זאת, ישנן עדויות מפי מהגרים אלה המלמדות על הפחתה משמעותית ברגישות ובהנאה המינית לאחר ביצוע ברית המילה. ראו, למשל: נטע אחיטוב "ברית דמים" הארץ 14.6.2012 www.haaretz.co.il/magazine/1.1731195. למחקר אחד מני רבים המצביע על הפחתה משמעותית של ההנאה מחיי המין בקרב הנימול ושותפתו ראו

25

“למעט את המשגל ולהחליש את האיבר הזה, כדי שימעיט לעשות זאת ויתאפק ככל יכולתו [...] לא נפגם במילה דבר מן המעשים המקיימים את הפרט ולא בטלה בגללה הולדת הצאצאים. אבל מתמעטות בעטיה סערת-היצר והתאוה היתרה על הדרוש. אין ספק שהמילה מחלישה את כוח הקישוי ולעתים קרובות ממעיטה את ההנאה, מפני שכאשר מטיפים דם מן האיבר ומסירים את המגן שלו בראשית גדילתו, הוא נחלש בלי ספק. החכמים ז”ל אמרו בפירושו: הנבעלת מן הערל קשה לפרוש. זאת, לדעתי, הסיבה החשובה ביותר למילה.”²⁶

צא ולמד: הסיבה החשובה ביותר לברית המילה, לפי אחד מגדולי ההוגים והפוסקים היהודים-דתיים אי פעם, היא לגרום ליהודים ליהנות פחות מחיי המין. מידת ההנאה בעקבות ברית המילה מופחתת במידה כה משמעותית עד ש”הנבעלת מהערל קשה לפרוש”, היינו מי שחווה יחסי מין עם ערל, קשה יהיה לה לפרוש ממנו ולהתפשר על יחסי מין עם נימול. כל כך פרוזאי וכל כך פתטי – עד שהחשיבות המיוחסת לברית המילה בימינו הופכת למגוחכת במיוחד. יתרה מכך, גם אם יוכח שברית המילה אינה מפחיתה את ההנאה מקיום יחסי מין, אין בכך טעם טוב לבצע את ברית המילה. נהפוך הוא: אם ברית המילה אינה מפחיתה את ההנאה מקיום יחסי מין, אזי אין כל טעם בביצועה, לפחות לפי עמדת הרמב”ם.

שנית, אפילו קריאה צרה של המסקנה שלפיה “היתרונות הרפואיים שבמילת תינוקות עולים על הסיכונים האפשריים העולים מההליך”, קריאה המתמקדת רק בהליך עצמו ולא בתוצאות הלוואי שלו, מעלה תמיהות. חשבו על מסקנות דומות אפשריות. סביר להניח שכריתת הבוהן תחסל לחלוטין את תופעת הציפורן החודרנית – וכי

M Frisch, M Lindholm and M. Gronbaeck, *Male circumcision and sexual function in men and women: a survey-based, cross-sectional study in Denmark*, 40 INTERNATIONAL JOURNAL OF EPIDEMIOLOGY 1367 (2011)

²⁶ מורה נבוכים, לעיל ה”ש 5.

ברית המילה כביטוי של פסיכוזה קהילתית

ההפטרות לצמיתות מתופעה מציקה זו עולה על הסיכונים האפשריים העולים מהליך כריתת הבוהן. האם זו סיבה מספיקה לכרות את הבוהן? גילוח שיער ראשי ילדינו יפטור אותנו אחת ולתמיד מתופעת הכינים בראשי ילדינו – ואין כל סיכון בהליך הגילוח. האם זו סיבה מספיקה לגלח את שיערות ילדינו? כריתת שדיים לילדות צעירות תמנע לחלוטין את הסיכון לחלות בסרטן השד – וייתכן שהסיכון הרפואי בניתוח קטן מהתועלת הרפואית שבו. האם די בכך כדי לכרות את שדי בנות ישראל הכשרות כולן? אוי לדור שרופאיו קובעים ש"היתרונות הרפואיים שבמילת תינוקות עולים על הסיכונים האפשריים העולים מההליך" ובכך יוצרים מצג שווא כאילו יש בכך תחילת הצדקה לשקול אפילו את ביצוע המילה.

שלישית, המסקנה של ה-AAP, מסויגת ככל שתהא, הותקפה על ידי מוסדות רפואיים אחרים ועל ידי רופאים וחוקרים רבים שטענו שהנזקים האורולוגיים, הפסיכולוגיים והמיניים הנגרמים עקב ברית המילה עולים על היתרונות הרפואיים שבה.²⁷

בסופו של יום, העמדה האוהדת ביותר כלפי ברית המילה היא, כאמור, שאין ממצאים המלמדים שיש טעם רפואי המצדיק את ביצועה באופן גורף. העמדה המקובלת היא, עם זאת, שנזקי הברית רבים מתועלתה. כך או אחרת, לא ניתן להתלות בטעמים רפואיים להצדקת ברית המילה.

ה. טעם חמישי: להיות כמו כולם

הורים חילוניים עשויים למצוא מקלט בחיקן של הטעם המנחם הזה. גם בית הדין הרבני הגדול התייחס לטיעון הניטרלי-חילוני הזה וקבע כי "אין ספק – והדבר הוא בגדר ידיעה שיפוטית – שגם מהבחינה החברתית טובת כל ילד יהודי להיות מהול כמו כל החברה

²⁷ לדוגמה בולטת ראו Morten Frisch et al, *Cultural Bias in the AAP's 2012 Technical Report and Policy Statement on Male Circumcision*, 131 PEDIATRICS 796 2013.

שחי בה, ואין לתת לו הרגשה שהוא משונה משאר חבריו.²⁸ אף שעל פניו מדובר בטיעון משכנע, בין השאר משום שהוא ניטרלי-הומניסטי ולא נסמך על אמונות דתיות, מדובר למעשה בטיעון חלש או לפחות בעייתי. אסתפק בכמה הערות קצרות בנוגע לטיעון זה.

ראשית, אף שהרצון לא להיות שונה מהאחר הוא מובן ואנושי, הוא לא יכול להצדיק התעללות בחסר ישע – ולא ברור מדוע הוא מוצא את ביטויו דווקא בהקשר צורת איבר המין הזכרי ודווקא במסגרת השיח על ברית המילה. כל בני האדם שונים – ורבים מבני האדם חריגים מהכלל באופנים משמעותיים ובולטים. ובכל זאת, אין אנו מבצעים ניתוח אף ללא הרדמה וללא הסכמה לילדים בעלי אף ארוך בצורה חריגה. איננו מבצעים קיצורי קיבה ללא הרדמה וללא הסכמה לילדים בעלי עודף משקל חריג. יש שיטענו בתגובה ששוני באיברי המין הוא משמעותי יותר – ומביך יותר משוני פיזיולוגי אחר. ועדיין, איברי המין הגבריים, גם הנימולים, שונים אחד מהשני בצורות רבות, מגוונות ומשמעותיות ואף אחד לא חושב ברצינות ליצור סטנדרטיזציה בתחום באמצעות ניתוחים כפויים. אם ניזכר בטיעון "פוליטיקת הגוף הכפייתית" שתואר לעיל, הרי שעריכת ברית מילה בשל "הרצון להיות כמו כולם" היא הביטוי המובהק ביותר לפוליטיקה כזו, לטשטוש ההבדלים בין בני אדם ולקידוש האחדות המראה החיצוני.

שנית, לא ניתן להתעלם מכך שבחברה הישראלית ילד לא נימול או בגיר לא נימול אכן עלול להיתקל בתגובות לא נעימות (גם אם בסיטואציות בודדות בחייו). הסיבה לכך היא, כמובן, שהחברה הישראלית-יהודית היא אתנוצנטרית באופן קיצוני, אינה סובלנית כלפי האחר ומוכנה לקבל תפיסות רב-תרבותיות, אם בכלל, רק אם מדובר בשוני תרבותי בין יהודים-אשכנזים ליהודים-מזרחיים. במדינות מערביות רבות (בהתעלם מתופעות חריגות) גר יהודי בשלום עם גוי ונימול עם ערל ירבץ. בישראל, אם אינך יהודי-נימול, לעולם תהיה זר. הפתרון הקשה הוא לחנך את העם היושב בציון

²⁸ עניין פלוני, לעיל ה"ש 2.

ברית המילה כביטוי של פסיכוזה קהילתית

לקבל את האחר שבוחר לא להתעלל בילדיו באמצעות ברית המילה. הפתרון הקל הוא לחייב אם למול את בנה – ולקנוס אותה אם תסרב לעשות זאת.

שלישית, אם אכן מתהדר בית הדין בידיעה שיפוטית הומניסטית-רחמנית לפיה "טובת כל ילד יהודי להיות מהול כמו כל החברה שחי בה, ואין לתת לו הרגשה שהוא משונה משאר חבריו", הרי שההגיון מחייב לאפשר ליהודים החיים מחוץ לישראל – ואולי אף לחייבם – לא למול את ילדיהם. שהרי, אם ילד יהודי חי בחברה שבה רוב הילדים אינם נימולים, ודאי לא ירצו הדיינים הרחמנים "לתת לו הרגשה שהוא משונה משאר חבריו".

ו. טעם שישי: מסורת (או: על הקשר בין כלבים, נשים ותינוקות)

סקר שנערך בשנת 2007 מלמד ש-97% מהיהודים בישראל מקיימים או יקיימו את מצוות ברית המילה. 78% מהיהודים שמתאכזרים לבניהם עושים זאת משום שמדובר בציווי דתי ובמסורת בסיסית וחיונית (63% בקרב החילוניים). 13% בלבד נימקו את ההתעללות בטעמים בריאותיים (20% בקרב החילוניים). 9% הנותרים עושים זאת רק משום שכולם עושים (17% בקרב החילוניים).²⁹ הסקר אמנם כורך את טעם הציווי הדתי עם טעם המסורת, אך סביר להניח שהיהודים החילוניים, רובם ככולם, מלים את בניהם משום שמדובר ב"מסורת בסיסית וחיונית" ולא מטעמים דתיים. שלושה דברים ניתן לומר על טעם המסורת.

ראשית, מדובר בטיעון חלש במיוחד מבחינה מוסרית. מסורת אינה סיבה מספיקה להתנהג בצורה מסוימת אם ההתנהגות גורמת נזק שאינו זניח לאחרים. מסורת היא סיבה טובה לאכול סופגניות בחנוכה ואזני המן בפורים. מסורת יכולה להיות סיבה סבירה להתנהג בצורה אווילית, למשל לצום ביום כיפור או להימנע מאכילת חמץ בפסח, כל עוד התנהגות זו אינה גורמת נזק לאחר. מסורת אינה טעם מספיק לגרום נזק שאינו

²⁹ קובי נחשוני "סקר: 97% לא מוותרים על ברית המילה" Ynet 21.3.2007 www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3378691,00.html

זניח לחסרי ישע. מי שאינו מוכן לבחון את מעשיו מעת לעת ותחת זאת מתנהג בצורה מסוימת ומזיקה רק משום שכך התנהגו אחרים במשך מאות בשנים הוא כסיל גמור במקרה הטוב וחסר יכולת לבצע שיפוט מוסרי ביקורתי במקרה הרע. האם הטעם בדבר המסורת היה טעם משכנע אם הייתה קיימת מסורת יהודית שלפיה ילד בר-מצווה מקבל עליו עול מצוות רק אם אנס ילדה בת 12? מסורת אינה מכשירה אונס כפי שאינה מכשירה התעללות בתינוקות. אנחנו יודעים על קיומם של טקסי התבגרות או טקסי קבלה לקהילה במקומות שונים בעולם – ולעתים מזדעזעים מאכזריותם. כך, למשל, בקרב שבט ההאמר באתיופיה קיים טקס האוקולי, במסגרתו גברים צעירים מציינים את הפיכתם לכשירים לנישואין. שיא הטקס הוא הצלפות שוט מכאיבות בגבן של נשים מבני משפחת הגבר הצעיר. ההצלפות הן כה חזקות עד שהן משאירות בגב הנשים צלקות עמוקות לכל החיים.³⁰ נניח ששליח חרוץ של הסוכנות היהודית היה מגלה שבני השבט הם למעשה יהודים – ומסייע להם להגשים את כמיהתם לעלות לארץ הקודש. האם הציבור הישראלי היה מקבל בהבנה את המסורת המושרשת הזו ומאפשר לה להתקיים לצד מסורת ברית המילה? איזה טעם מוסרי יכול להצדיק את קיום מסורת ברית המילה ובמקביל את הטלת האיסור על בני שבט ההאמר, היהודים האבודים, לממש את מסורתם? טיעון שלפיו ברית המילה היא מעשה ראוי רק משום שמדובר במסורת "שלנו" הוא אינו טיעון מוסרי קביל. מסורת כלשהי היא פסולה או מותרת מבחינה מוסרית לפי תכניה, ללא קשר להיותה "שלנו" ואף ללא קשר להיותה "מסורת".

שנית, ההצמדות החילונית לטיעון שמירת המסורת אינה עקבית ומשום כך אינה קבילה. אציין רק שתי דוגמאות. הדוגמה האחת עניינה סעיף 3368 לחוק העונשין,³¹ הקובע כי "העושה בקטין או בחסר ישע מעשה התעללות גופנית, נפשית או מינית, דינו - מאסר שבע שנים; היה העושה אחראי על קטין או חסר ישע, דינו - מאסר

³⁰ חזי שקד "תיעוד נדיר: חיזור והצלפה בטקס התבגרות באתיופיה" **NRG** 30.11.2009
www.nrg.co.il/online/55/ART1/972/007.html

³¹ ס' 3368 לחוק העונשין, התשל"ז-1977.

ברית המילה כביטוי של פסיכוזה קהילתית

תשע שנים". בפרשת פלונית,³² קבע בית המשפט העליון כי הורה המכה את ילדיו עובר עברה של התעללות. באותו מקרה דובר במכות עם כפכף גומי, בזריקת נעליים וב"צ'פחות". ואולם, חינוך באמצעות הכאה הוא חלק בלתי-נפרד ממסורת יהודית ארוכת שנים – ואף ניתן למצוא לה ביסוס תנ"כי דוגמת "חושך שבטו שונא בנו".³³ ניתן אף למצוא טעמים התומכים במסורת זו. האם החילוניים חסידי שמירת המסורת מוכנים לדבוק גם במסורת זו? האם בית משפט בישראל יקבל בהבנה מקרה שבו הורה סוטר לבנו בן השמונה ימים כדי לחנכו? צא ולמד: אין לסטור לתינוק בן שמונה ימים. אין גם לזרוק כפכף על ילד או לתת לו צ'פחות. עם זאת, מותר, ואפילו חייבים – אליבא דבית הדין הרבני והציבור הישראלי – לחתוך את איבר מינו של תינוק ללא הרדמה.

דוגמה שנייה נוגעת לתופעה המטרידה של הדרת נשים. בשנים האחרונות רועשת המדינה ומזדעזעים חילוניים ודתיים נאורים בשל התגברות התופעה של הדרת נשים מהמרחב הציבורי. המגנים והמוחים אינם מתרשמים מטיעונים דתיים שלפיהם ההפרדה בין נשים ובין גברים היא ציווי דתי ומסורת מושרשת. בצדק נטען שציוויים דתיים ומסורות מושרשות אינם יכולים להצדיק פגיעה בזכות של נשים למקום שווה במרחב הציבורי. במקביל, ציוויים דתיים ומסורת מושרשת הם הסיבות העיקריות לכך שכ-97% מהציבור היהודי מל את בניו. מוזר.

דוגמה אחרונה אינה נוגעת לשמירת מסורת יהודית אלא לעניין מעט שונה ובכל זאת דומה. לפני כמה שנים החלו רשויות האכיפה להטיל קנסות של אלפי שקלים על מחזיקי כלבים שחותכים זנבות של כלבים, קוטמים את אוזניהם וכיוצא באלה זוועות – והכול למען האסתטיקה ובשל תפיסה מקובלת ומסורתית של מראה הכלב הגזעי. נדמה שכל אדם סביר אמור לשמוח באכיפה הראויה הזו. אלא שבישראל קיים מנהג אחר, דומה באופן מפתיע למנהג הברברי של חיתוך זנבות הכלבים וקטימת קצות אוזניהם. המנהג מכונה "ברית מילה". הפעם הקרבן הוא לא בעל חיים אלא בן אנוש

ע"פ 4596/98 פלונית נ' מדינת ישראל פ"ד נד (1) 145 (2000).
משלי יג 24.

32

33

חסר ישע. לא את זנבו חותכים ולא את תנוך אוזנו קוטמים אלא את קצה איבר מינו. ואין עושים זאת אלא בעיקר משום התפיסה המקובלת של מראה התינוק היהודי הגזעי. ולמרות זאת, רוב מוחלט של הציבור היהודי לא מעלה על דעתו להפסיק את המנהג הברברי הזה או לדרוש שהמדינה תאסור על המנהג בחקיקה מפורשת (אם כי למעשה די באכיפת החקיקה הקיימת האוסרת על תקיפה של אחר ועל התעללות בו).

אז מה בין כלבים, נשים ותינוקות? יש להניח שרוב מוחלט בציבור סבור שגרימת נזק פיזי לכלב רק משום תפיסה מקובלת של המראה הרצוי של כלב גזעי היא פסולה. רוב מוחלט של הציבור הדתי והחילוני הנאור סבור שאין להדיר נשים מהמרחב הציבורי או להפרידן מגברים גם אם יש הסוברים בכנות שישנו ציווי דתי המחייב את ההדרה וההפרדה. ומול אלה: רוב מוחלט של היהודים סבור שמוטלת עליו חובה להתעלל בתינוקות רק משום הציווי הדתי ורק משום שזו הייתה התפיסה המקובלת מאז ומעולם. מדובר בהתנהגות לא מוסרית, לא עקבית ולא רציונלית ובאותה עת זו ההתנהגות הנחשבת בעיני רבים כתנאי סף לא פורמלי לכניסה לעם היהודי.

4. ישועה ממקום לא צפוי?

ברית המילה נעשית בתינוק בן שמונה ימים. אחת הטענות של מתנגדי ברית המילה היא שיש להשאיר לאדם הבוגר את ההחלטה אם למול את עצמו או לאו. כנגד טענה זו טוענים מצדדי הברית שיש טעמים חזקים לביצוע הברית דווקא בגיל שמונה ימים. טעמים אלה מתוארים בצורה יפה על ידי הרמב"ם והם רלבנטיים גם בימינו, במובן זה שהם נטענים גם בימינו. לפי הרמב"ם:

“שלמות המצוה הזאת והנצחתה מתגשמות בכך שהמילה נעשית בגיל הקטנות. בזאת יש שלוש חוכמות. הראשונה - שאילו השאירו את הקטן עד שיגדל, אולי לא היה עושה. השנייה - שאין הוא כואב כמו שכואב גדול, בגלל רכות עורו ובגלל חולשת דמיונו [...] השלישית - שהוריו של קטן מקילים בערכו בשעה שנולד, כי עדיין לא השתרשה אצל הוריו הצורה הדמיונית המחייבת לאהוב אותו [...] שכן אין אהבת האב והאם

ברית המילה כביטוי של פסיכוזה קהילתית

את הנולד בשעה שהוא נולד כאהבתם אותו כשהוא בן שנה, ואין אהבת בן שנה כאהבת בן שש. לכן, אילו השאירו אותו שנתיים או שלוש, היה זה מחייב ביטול המילה בגלל חמלת האב ואהבתו אותו. אבל בשעת לידתו צורה דמיונית זאת חלשה מאוד, ובמיוחד אצל האב שהוא המצוה במצוה זאת.³⁴

משכך, הטעם הראשון הוא טעם השולל את האוטונומיה של הפרט. אין להשאיר לבגיר את ההחלטה אם למול את עצמו, שכן הוא עלול לסרב לעשות זאת. בשל הטעמים האחרים לברית המילה שאותם ציין הרמב"ם (סימון היהודי כיהודי והפחתת העונג המיני) אין להשאיר לאדם הבוגר את הבחירה בעניין זה ויש לבצע בו את ההליך הבלתי-הפיך עת הוא תינוק חסר ישע. זו הנמקה דתית טיפוסית השוללת את חופש הרצון ואת האוטונומיה של הפרט (תוך הסתמכות על טעמים שכבר הפרכתי לעיל) – וככזו היא פסולה על פניה.

הטעם השני הוא מאיר עיניים. לפיו, ברית המילה מבוצעת בגיל כה צעיר משום שבגיל זה אהבת ההורים לבנם אינה כה חזקה כבגיל מבוגר יותר. אילו אהבו ההורים את בנם בן השמונה ימים כפי שיאהבו אותו כשיהיה בן שנתיים או שלוש, הם היו חומלים עליו ולא מלים אותו. לפעמים כל מילה נוספת מיותרת.

הטעם השלישי הוא טעם רפואי-עובדתי. לפיו, כאבו של התינוק פחות מכאבו של הבגיר. אף שטענה רפואית-עובדתית זו אינה מגובה בכל מחקר או ממצא מדעי – ואף שכיום יש החולקים עליה – אניח שהיא נכונה. אניח גם שיש טעמים טובים התומכים בביצוע הברית ומשכך, אם כבר יש לבצעה עדיף לבצעה תוך גרימת כאב מינימלי לנימול. התפיסה בעבר הייתה שגרימת כאב מינימלי משמעה עריכת הברית שמונה ימים לאחר הלידה. כיום, עם התקדמות מדע הרפואה, ניתן להעיר שתי הערות בעניין זה.

³⁴ מורה נבוכים, לעיל ה"ש 5, שם.

ראשית, גם אם החליטו ההורים היהודים למול את בנם, הרי שעליהם להפחית עד כמה שניתן את הכאב שנגרם לתינוק, שהרי תכלית הפחתת הכאב היא זו שמחייבת את ביצוע הברית דווקא בתינוק ולא בבגיר. משכך, יהודים יקרים, אם אתם רחמנים בני רחמנים ולא אכזרים בני אכזרים, לפחות פנו לרופא שיבצע את הברית תחת הרדמה מקומית. לא רק שהדבר מותר – הוא אף מתחייב מדברי הרמב"ם.

שנית, ייתכן שנמצאה גאולה לעם הנימול היושב בציון ממקום בלתי-צפוי. לאחרונה הודיעה ממשלת רואנדה כי בכוונתה ליישם תכנית תקדימית שבמסגרתה תבוצע עד שנת 2016 מילה בכ-700,000 תושבים בגילאים 15 עד 49, מתוך כוונה להפחית את שיעור ההדבקות באיידס במדינה.³⁵ החידוש בתכנית הוא שהליך המילה יבוצע באמצעות טכניקה חדשה שאינה דורשת ניתוח. הליך המילה מבוצע באמצעות מתקן פלסטיק המורכב משתי טבעות ורצועה אלסטית. המתקן מורכב על הערלה וחוסם את זרם הדם אליה עד שזו מאבדת תחושה ומצטמקת, בדומה לדרך שבה מסירים את חבל הטבור מתינוקות. לאחר שבוע ניתן להסיר את המתקן ובשלב זה קצה הערלה היבש וחסר התחושה ניתן לחיתוך ללא כאב, ללא הרדמה וללא דימום. במהלך אותו שבוע המתקן גורם לתחושת אי-נוחות קלה ביותר ובתום השבוע הנימול המאושר חוזר לתפקוד מלא ותקיין (אם כי לא יוכל לקיים יחסי מין במשך כשישה שבועות). המתקן אושר לאחרונה לשימוש על ידי ארגון הבריאות העולמי ועל-ידי ה-FDA האמריקאי (the US Food and Drug Administration).

35 הידיעה על כך פורסמה בעיתון הגרדיאן האנגלי David Smith, *Health ministry wants 700,000 men to undergo non-surgical circumcision to help lower HIV rate of 2.9%*, THE GUARDIAN (Nov. 23, 2009). <http://www.theguardian.com/world/2013/nov/27/rwanda-non-surgical-circumcision-hiv>. ישנה הסכמה בקהילה המדעית, שבהיעדר שימוש באמצעי מניעה, הסיכון להדבקות באיידס קטן יותר כאשר איבר המין נימול. מובן שאין בכך צידוק מספיק לביצוע ברית מילה "יהודית", שכן שימוש באמצעי מניעה כקונדום מונע כמעט לחלוטין את הסיכון להידבק באיידס, ללא צורך בהתאכזרות לתינוקות.

ברית המילה כביטוי של פסיכוזה קהילתית

המתקן הפשוט שעולה כשמונים ש"ח היה אמור להוביל לחשיבה מחודשת אצל אנשים המסוגלים לערוך חשיבה מחודשת בנוגע לברית המילה היהודית. הוא אינו כרוך בפריעת הערלה ולפיכך אינו גורם לנזקים הנגרמים מהפריעה. הוא מאפשר להותיר את ההחלטה בדבר המילה לאדם הבוגר ללא שזה יירתע מההליך המכאיב והמסוכן הכרוך בכך. הוא מחייב התאמות מסוימות במסורת ובהלכה הדתית אך לא מדובר בדרישה יוצאת דופן. ההלכה הדתית עברה ועוברת שינויים משמעותיים מאלה. המכשולים היחידים העומדים בפני אימוץ הדרך המהפכנית הזו לביצוע ברית מילה גם בתינוקות יהודים הם חשיבה דוגמטית, צרות מוחין, קבעון מחשבתי ואי-רציונליות. למרבה הצער, כל אלה מאפיינים את רוב התומכים בביצוע ברית המילה כפי שמבוצעת בימינו.

בשולי הדברים – עובדה מפתיעה. החברה המייצרת את מתקן הפלסטק האמור, הנקרא PrePex, היא חברה ישראלית (Circ MedTech). באופן מוזר או אולי לא מוזר כלל, התקשורת הישראלית כמעט לא הזכירה את כל האמור לעיל ובמעט האזכורים אין כמעט דיון ברלבנטיות של הפיתוח הישראלי המקורי הזה לשיח על ברית המילה היהודית.

5. והוא לפני סיום: ברית המילה כביטוי של פסיכוזה קהילתית

מאיר שלו כתב את הדברים המדויקים הבאים:

"לא רק על המילה עצמה אפשר לתהות, אלא על ההתלהבות שאנחנו מגלים בשמירתה. ואכן – יש כאן תופעה מוזרה בהחלט. איך קורה שיהודים חילונים, חופשיים – ואני כולל את עצמי ביניהם – כאלה שבועלים נידות, ואוכלים טריפות ביד חזקה ובלסת נטויה, ומתנזרים אף ממצוות יפות וחשובות כמו שמירת השבת, שומרים דווקא על המצווה הזאת – הקשה, האכזרית והפרימיטיבית מכל המצוות. דומה שהדבר

חורג מסתם קונסנזוס או משיקולי בריאות, אבל לסוד העניין אין לי תשובה. חידה היא ותהיה לי חידה".³⁶

אכן, קשה להבין את החילוניים השומרים על המצווה הזו. עם זאת, ומכל הטעמים שצוינו לעיל, קשה להבין גם את האדם הדתי המתעקש לקיים את המצווה דווקא בגרסתה המחמירה והאכזרית. אולם, ייתכן שיש פתרון לחידה. מכיוון שאין בנמצא ולו טעם רציונלי אחד התומך בהמשך השמירה על מנהג ברית המילה, אין מנוס מהמסקנה שעריכת ברית המילה היא אחד הסימפטומים העיקריים לקיומה של פסיכוזה בקרב יהודיים דתיים וחילוניים כאחד. זיגמונד פרויד הגדיר את הדת כ"נזירות כפייתיות אוניברסלית", כשאת נזירות הכפייתיות הלא אוניברסלית הוא מכנה "דתיות אינדיווידואלית".³⁷ הטקסיות הנזירות מורכבת ממעשים "קטנים" החוזרים על עצמם בפעולות מסוימות של חיי היום-יום. אף שמדובר בתיאור די מדויק של הפולחן הדתי, נדמה ששמירה על מצוות ברית המילה מתאימה יותר לתיאור אחר של הדת. במקום אחר, מגדיר פרויד את הדת כשיגיון, כלומר כמחלת נפש.³⁸ עמדה דומה ניתן למצוא אצל גארווי הרואה בדת או באמונה הדתית אי-שפיות.³⁹ גארווי סבור כי הליך הבנת המציאות אצל האדם הדתי שונה מהליך הבנת המציאות אצל האדם הלא-דתי. כמו כן, האדם הדתי, במובן מסוים, חסר את היכולת להתאים את הפרקטיקות שאמונתו כופה עליו לפרקטיקות המקובלות בחברה הוא חי. את חוסר היכולת הזו מקביל גארווי לחוסר היכולת של האדם הלא שפוי להתאים את התנהגותו להתנהגות המקובלת בחברה. מדובר בתאור כוללני ואף פוגעני של האמונה הדתית ואין ספק שהוא אינו חל על כלל

מאיר שלו "ברית מילה" ידיעות אחרונות – המוסף לשבת 10.6.2005, 9.

זיגמונד פרויד אבל ומלנכוליה; פעולות כפייתיות וטקסים דתיים 40–41 (2002).

זיגמונד פרויד התרבות והדת 90–91 (2000): "חשיבות מיוחדת יש לייחס למקרה, שבו מספר רב של בני-אדם מנסים יחדיו לקנות להם ערובה לאושר והגנה מפני סבל על-ידי שינוי שיגיוני של המציאות. כשיגיון המוני כזה עלינו להגדיר גם את הדתות. ברור כי בשיגיון לא יבחין לעולם מי שותף לו".

John A. Garvey, *Free Exercise and the values of religious liberty*, 18 CONN. L.REV. 779, 783 (1986).

36

37

38

39

ברית המילה כביטוי של פסיכוזה קהילתית

המאמינים הדתיים. עם זאת, נדמה שהתאור חל בצורה מסוימת על חלק לא קטן מהאמינים הדתיים.

בכל הנוגע לברית המילה, כמעט כל היהודים הם דתיים-אורתודוקסים במהותם. היהודים המלים את בניהם סובלים מפסיכוזה קהילתית ספציפית. היא קהילתית, משום שהיא משותפת לבני הקהילה היהודית ככאלה. היא ספציפית, משום שהיא נוגעת לברית המילה בלבד או שהיא מוצאת ביטוי מיוחד במנהג ברית המילה. בכל הנוגע לעניין ברית המילה, הליך הבנת המציאות אצל היהודים המלים את בניהם שונה מהליך הבנת המציאות של אדם נורמלי. אדם שפוי החוזה בפלוני הנטול הכשרה רפואית, שחותך בבשר איבר מינו של תינוק בן שמונה ימים, ללא הרדמה וללא הצדקה רפואית, סבור שמדובר בהתעללות ברברית. רוב היהודים המלים את בניהם מבינים מציאות זו בצורה שונה לחלוטין. הם מבינים את מה שזה עתה ראו כדבר המצדיק שמחה, אגב אכילת רבע עוף ובורקס באולם שמחות ביום שישי בצעריים. אדם שפוי מסוגל לבחון את מעשיו בצורה ביקורתית מול ההתנהגות של אחרים ולשקול את הטעמים לאי-שינוי התנהגותו מול הטעמים להתאימה למציאות משתנה. חלק מהיהודים המלים את בניהם, בדומה לבני אדם שאינם שפויים, חסרים את היכולת הזו.

עדויות נוספות לקיומה של פסיכוזה קהילתית-ספציפית בקרב יהודים ניתן למצוא בדברי ההבל המושמע על ידי התומכים בברית המילה. בחלק גדול מהמקרים מדובר באנשים נורמליים בדרך כלל שעשויים להשמיע דברי טעם בנוגע לנושאים רבים, אך כשעניין ברית המילה עומד על הפרק, דעתם משתבשת והם פונים לטעמים מופרכים עובדתית, לא עקביים ומשום כך – לא רציונליים ובלתי-מוסריים. הצבעתי כבר על הקישור הלא מוסבר והדמיוני בין ברית המילה לבין רוחניות, חינוך ויכולת ללמוד תורה. הצבעתי גם על השימוש הבלתי-קביל בטעמי "מסורת". התלות בציוויים דתיים – ללא שניתן להוכיח קיומו של אל – גם היא אינה קבילה. אך הדברים לא מסתיימים כאן. ישראל הרשמית וחלק משריה תקפו את החלטת מועצת אירופה שלפיה אין לבצע ברית

מילה בתינוקות אלא רק במי שעבר בגיל 15 והביע הסכמתו לכך – כהחלטה גזענית ואנטישמית.⁴⁰ רק מי שאיבד קשר עם המציאות או שאינו מסוגל להבינה לאשורה יכול לסווג החלטה הבאה להגן על תינוקות חסרי ישע מפגיעה בלתי-הפיכה בהם כהחלטה אנטישמית. לפי ההגיון הזה, האיסור על כריתת הדגדגן בכפייה לנשים, פרקטיקה מקובלת בחלק מהעולם המוסלמי, הוא ביטוי לאיסלמופוביה; האיסור על גברים לאנוס את נשותיהם הוא גזעני או מבטא שנאת זרים כלפי אנשי הטליבאן באפגניסטן; ומשפטי נירנברג הם ביטוי להשקפה גזענית פסולה נגד העם הגרמני.

דוגמה אחרונה ובהחלט מייצגת ניתן למצוא בדבריו של אבי שילון שטען לאחרונה כי "יהודי חילוני מתמיד בברית המילה באופן טבעי דווקא משום שהיא מעמתת אותו עם מימוש מנהג שאינו מתיישב עם ההיגיון, ואף אינו ניתן לביטול".⁴¹ אני מודה שאיני מצליח להבין את הטעון הזה או לזהות את הקשר הסיבתי בין שני חלקי המשפט. מדוע שיהודי חילוני ייעשה משהו דווקא משום שהוא בלתי הפיך ואינו הגיוני? מדובר במלל חסר פשר וחסר הסבר. אני חושד ששילון, שבדרך כלל כותב ואומר דברי טעם, ובדרך כלל "לבו נמצא במקום הנכון", אכן נפל ברשת הפסיכוזוה הקהילתית-ספציפית (כמו מיליוני אנשים טובים אחרים), שכן בהמשך דבריו הוא מוסיף כי ברית המילה היא "טריק מתוחכם לשימור הזהות היהודית". וכל כך למה: "מצד אחד, מדובר באקט ייחודי וקיצוני. מצד אחר, זהו אקט חד-פעמי, לא מזיק ואינו מחייב למאמץ מתמשך". ברית מילה כאקט לא מזיק? משהו כאן השתבש. ואם שילון מתעקש על עמדתו, אני אתעקש על הדוגמה שהבאתי לעיל: מה שילון היה אומר על מסורת יהודית שלפיה ילד בר-מצווה מקבל עול מצוות רק אם הוא אונס ילדה בת 12? גם אונס הוא

40 ברק רביד "ישראל על ההחלטה נגד ברית המילה: ליבוי רוחות השנאה והגזענות באירופה" **הארץ** 4.10.2013 www.haaretz.co.il/news/politics/1.2132429; חזקי עזרא "גדעון סער – ההחלטה נגד המילה – אנטישמית" **ערוץ 7** 5.10.2013 www.inn.co.il/News/News.aspx/263214

41 אבי שילון "למה ברית מילה" **הארץ** – **דעות** 25.12.2013 www.haaretz.co.il/opinions/.premium-1.2198553

ברית המילה כביטוי של פסיכוזה קהילתית

אקט "ייחודי וקיצוני". גם הוא, כמו ברית המילה, יהיה חד-פעמי ויש להניח שלא יחייב את הנער הנלהב למאמץ מתמשך. האם שילון יכנה את האונס "טריק מתוחכם ולא מזיק לשימור הזהות היהודית"?

בהיעדר פסיכיאטר שיגאל את העם היהודי ממחלת הנפש הגורמת לו להתעלל בתינוקות חסרי ישע, נותר רק לקוות שמחלה זו תעבור באמצעות טיפול קולקטיבי, היינו בעקבות שיח פתוח וביקורתי בנושא זה. המתנגדים לדברים המובאים במאמר זה מוזמנים לתקוף אותם בצורה עניינית – ואף לתבל את טיעוניהם באמירות המופנות אלי אישית, ובתנאי שהדיון ימשיך להתקיים ללא השתקה ואיום. אם דיון כזה יציל ולו תינוק אחד מברית המילה, דיינו.

6. מילת סיום על המילה – ועל דת ומדינה

בשנים האחרונות מתרבה השיח הציבורי על מנהג ברית המילה.⁴² קבוצה קטנה ואמיצה של הורים בוחרת שלא למול את ילדיהם ברי המזל. יש המנסים לשכנע אחרים לפחות לשקול אם למול את בניהם – ולא להכאיב להם מבלי לקרוא, לחשוב ולהתלבט בעניין. אל תוך השיח האזרחי החשוב והמורכב הזה נכנסו באופן גס ומגושם שני בתי דין דתיים וקבעו שבנסיבות מסוימות מוטלת חובה משפטית על הורה למול את בנו. בחלקים שונים ונאורים בעולם שוקלים לאסור על ברית המילה. במדינות רבות בעולם המערבי ישנה ירידה עקבית במספר ההורים המלים את בניהם.⁴³ בישראל, החברה האזרחית מתעוררת מתרדמה ארוכה ומתווכחת על הטעמים העומדים בבסיס ברית המילה. אלא שלפתע, מעבר להרי החושך, מגיחים שישה דיינים וקובעים שאם אמא יקרה לא תסכים לחתוך את איבר מינו של תינוקה – יוטל עליה קנס של 500 ₪ עבור כל יום של סרבנות.

42 לכתבה עדכנית, חשובה ומעניינת בנושא זה ראו: נטע אחיטוב "ברית דמים" הארץ 14.6.2012 www.haaretz.co.il/magazine/1.1731195

43 Alexandra Sifferlin, *Explaining the Drop in Circumcision Rates* Time <http://healthland.time.com/2013/08/22/explaining-the-drop-in-circumcision-rates> (Aug. 22, 2013)

העין קוראת והלב מסרב להאמין. הלב רוצה לקרוא לדיינים: "יהודים יקרים. בשם אלוהים. אל תשלחו ידיכם אל הנער. והנער אינו נער אלא תינוק בן שמונה ימים". פסיקות בתי הדין הרבניים על הנמקותיהן נקראות כעלילה אנטישמית על היהודי חסר הלב, כמעין גרסה מודרנית מעוותת של עלילות הדם שנטו כנגד העם היהודי בדורות קודמים ולא כפסק דין של מוסד שיפוטי במדינת ישראל.

ואם תוהים אתם – האם לא חששו הדיינים מהדרך שבה תתקבל פסיקתם החשוכה בעולם הנאור? אל חשש. הדיינים בבית הדין הרבני הגדול שקלו גם שקלו את השלכות פסיקתם על הדרך שבה יתפסו הגויים את היהדות, את היהודים ואת מדינת ישראל. סופה של השקילה בשאלה הרטורית הבאה: "כיצד יתקבל בעולם שגם כאן נושא המילה נתון לשיקולו של כל אדם על פי תפיסותיו".⁴⁴ אכן, העולם המערבי הנאור עלול להזדעזע מכך שבישראל כל אדם יכול להחליט על פי תפיסותיו אם למול את בנו (או להשתמש בכך כדי להזין את תכניותיו האנטישמיות לאסור על ברית המילה). העולם המערבי הנאור יקבל כנראה בהבנה את הקנס המוטל על מי שמסרבת למול את בנה. העין עדיין קוראת והפעם המוח מסרב להאמין.

לא ניתן לצפות מבית המשפט העליון שיקבע קביעות מרחיקות לכת לגבי המוסריות או החוקיות שבביצוע ברית המילה. לעת הזו בישראל – זה גם אינו תפקידו.

המעט שניתן לקוות לו הוא שבית המשפט העליון לא יאפשר לדיינים דתיים נימולים אך ערלי לב להכריע בעניינים אלה. בית הדין הרבני כתב בסוף פסיקתו כי "לא יעלה על הדעת שעניין הברית מילה וקיומה או איקיומה ינטל מחכמי ישראל, וינתן לשיקול דעת של ערכאה אזרחית, כאשר לכל אחד יש את דעותיו והשקפת עולמו – לא תהיה כזאת ח"ו בישראל".⁴⁵

⁴⁴ עניין פלונית (ערעור), לעיל ה"ש 2.
⁴⁵ שם.

ברית המילה כביטוי של פסיכוזה קהילתית

ובכן, אתם לא חכמי ישראל. רחוק מכך. לכן, בהחלט יעלה על הדעת שלא תוכלו להחליט בכך, ויותר מכך: פרשה זו אמורה להמחיש בצורה ברורה וכואבת כברית המילה עצמה, מדוע יש להוציא את עניין ברית המילה מסמכותם של בתי הדין הרבניים; לאחר מכן להוציא עניינים אחרים מסמכותם; לאחר מכן לבטלם לחלוטין; ובסופה של דרך להשאיר את הדת כעניינם הפרטי של מאמיניה ולסלקה מעולם המשפט ומענייני המדינה – לטובת המדינה והדת עצמה. האלטרנטיבה היחידה לכל אלה היא השתלטות ממסד דתי ותפיסה דתית לפיה "לא יעלה על הדעת שלכל אחד יש את דעותיו והשקפת עולמו". תבחרו.